

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/72/2008

STOSUNKI POLSKO-NIEMIECKIE W OPINII PUBLICZNEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MAJ 2008

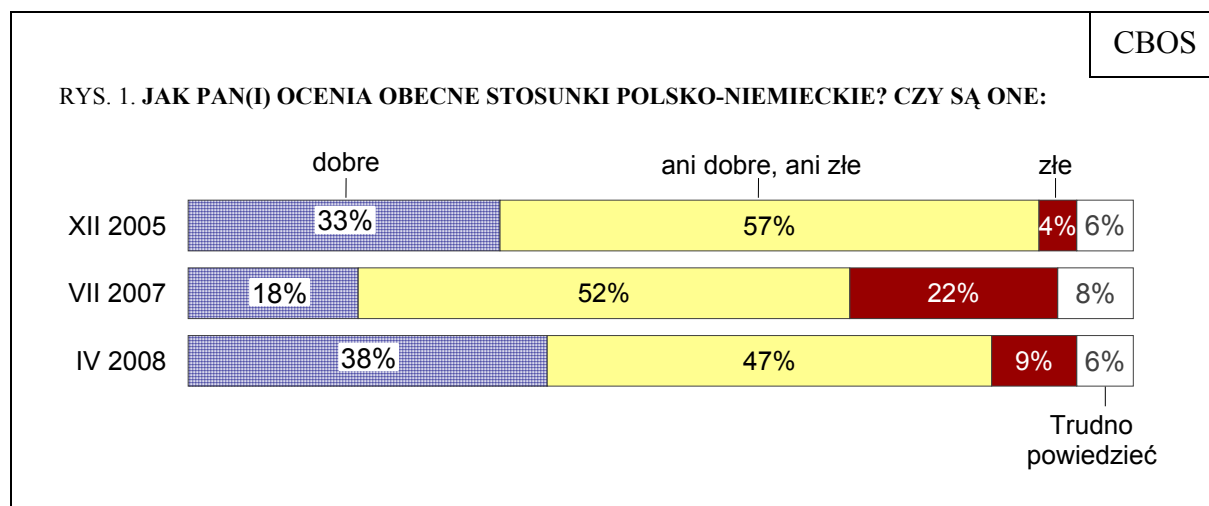
PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

Stosunki Polski z zachodnim sąsiadem zawsze budzą duże zainteresowanie opinii publicznej. Z jednej strony są one szczególnie silnie obciążone przeszłością, z drugiej zaś mają duże znaczenie dla obecnej pozycji Polski w Europie, jej bezpieczeństwa, w tym tak ważnego dziś bezpieczeństwa energetycznego. W kwietniowym sondażu¹ zapytaliśmy m.in. o ocenę obecnego stanu stosunków polsko-niemieckich oraz o opinie dotyczące najbardziej kontrowersyjnych spraw z tego zakresu.

Wśród ankietowanych najczęstsze są opinie (47% wskazań), że stosunki między Polską a Niemcami można określić jako „ani dobre, ani złe”, czyli przeciętne, poprawne. Prawie dwie piąte respondentów uważa, że obecnie relacje między obu krajami są dobre, a jedynie mniej więcej co dziesiąty jest przeciwnego zdania.

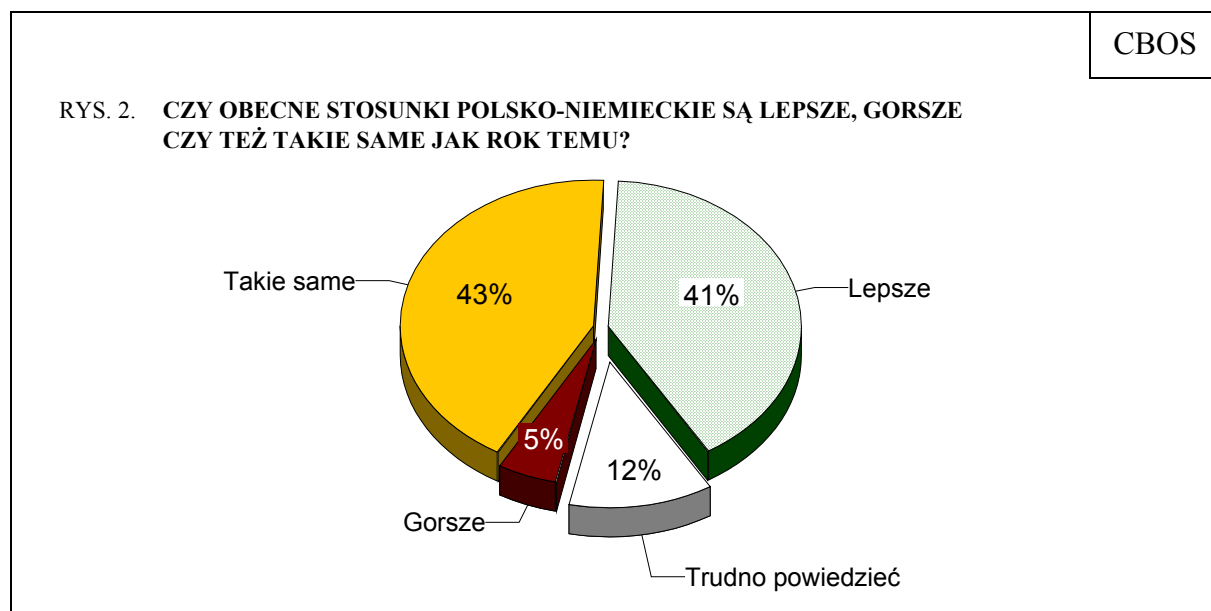
W ciągu niespełna roku postrzeganie stosunków polsko-niemieckich radykalnie się zmieniło. Ponad dwukrotnie wzrosła liczba badanych oceniających je pozytywnie, zmalała zaś – mających o nich opinię krytyczną.

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (215) przeprowadzono w dniach 11–14 kwietnia 2008 roku na liczącej 1101 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Na oceny obecnego stanu stosunków Polski z Niemcami nie wpływają ani preferencje partyjne, ani stopień zainteresowania polityką. W zasadzie nie ma też wyraźniejszych różnic w tej kwestii między przedstawicielami większości grup społecznych i demograficznych. Warto jedynie wspomnieć o młodzieży, szczególnie uczącej się, wśród której niemal połowa (47% pytanych w wieku od 18 do 24 lat, 49% uczniów i studentów) pozytywnie ocenia stosunki polsko-niemieckie. Z drugiej natomiast strony najmniej ocen pozytywnych (30%) notujemy w najstarszej grupie wieku (patrz tabele aneksowe).

Przed niespełna rokiem oceny relacji między Polską a Niemcami kształtowały się inaczej. Około jednej piątej badanych uznawało je za dobre i niemal tyle samo było przeciwnego zdania, przy czym niewielką przewagę miały oceny negatywne. Opinia publiczna dostrzega więc poprawę klimatu w stosunkach polsko-niemieckich, jaka nastąpiła po ostatnich wyborach.

Jednak nieco inny obraz rysuje się, gdy spojrzymy na wyniki pytania zadanego wprost, czy w ciągu ostatniego roku stosunki polsko-niemieckie poprawiły się czy pogorszyły. W tym przypadku dwie piąte badanych konstatuje poprawę i niemal tyle samo osób twierdzi, że stosunki te są takie same jak rok temu. Jednak na pogorszenie wskazuje tylko co dwudziesty respondent.

Postrzegania zmian w stosunkach polsko-niemieckich w porównaniu z rokiem ubiegłym nie różnicuje zainteresowanie polityką. Natomiast dość wyraźny wpływ na opinie w tej kwestii wywierają sympatie partyjne. Wśród zwolenników PO – głównej partii obecnej koalicji rządzącej – wyraźnie przeważają osoby dostrzegające poprawę stosunków polsko-niemieckich. Zwolennicy PiS-u, odpowiedzialnego za politykę zagraniczną w ubiegłym roku, rzadziej są skłonni mówić o poprawie, częściej zaś wskazują na brak zmian w tej dziedzinie. Opinie o tym, że obecne relacje Polaków z Niemcami są takie same jak przed rokiem, przeważają również wśród badanych o niewyklarowanych sympatiach oraz w grupie biernych politycznie.

Tabela 1

Potencjalne elektoraty	Czy obecne stosunki polsko-niemieckie są lepsze, gorsze czy też takie same jak rok temu?			
	Lepsze	Takie same	Gorsze	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	55	36	3	6
SLD*	46	42	8	4
PiS	31	54	5	10
PSL*	27	49	9	15
Niezdecydowani	27	45	5	23
Niezamierzający głosować	37	42	5	16

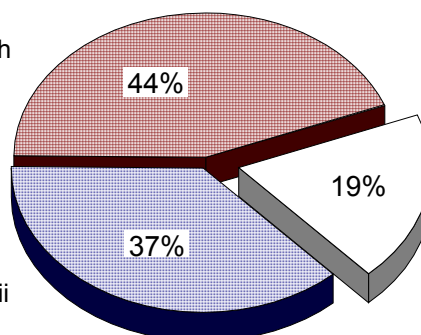
* Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować ostrożnie ze względu na niewielkie ich liczebności w badanej próbie

Już od kilku lat na atmosferę stosunków polsko-niemieckich negatywny wpływ wywiera nowa polityka historyczna Niemiec, w ramach której dużą rolę odgrywa podkreślanie krzywd, jakie poniosła ludność niemiecka przesiedlona na podstawie umowy poczdamskiej z terenów zachodniej i północnej Polski. Niedawno rząd niemiecki podjął decyzję o utworzeniu w Berlinie tak zwanego Widocznego Znak – rodzaju muzeum upamiętniającego wysiedlenia Niemców po II wojnie światowej. Interesowało nas, czy decyzja ta przeszkadza, zdaniem badanych, w rozwoju dobrych stosunków pomiędzy obu krajami.

RYS. 3. **CZY DECYZJA RZĄDU NIEMIECKIEGO, ABY UTWORZYĆ W BERLINIE TAK ZWANY WIDOCZNY ZNAK, RODZAJ WYSTAWY UPAMIĘTNIAJĄCEJ WYSIEDLENIE PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ NIEMCÓW Z TERENÓW ZACHODNIEJ I PÓŁNOCNEJ POLSKI:**

przeszkadza w rozwoju dobrych stosunków pomiędzy Polską a Niemcami

nie przeszkadza, bo każdy naród ma prawo przypominania o wydarzeniach ze swojej historii

Trudno powiedzieć

Wśród ogółu ankietowanych tylko w niewielkim stopniu przeważają odpowiedzi, że sprawa Widocznego Znak jest przeszkodą w rozwoju dobrych stosunków polsko-niemieckich. Na zróżnicowanie opinii w tej sprawie silnie wpływa jednak stopień zainteresowania polityką².

Tabela 2

Zainteresowanie polityką	Czy decyzja rządu niemieckiego o budowie Widocznego Znak przeszkadza w rozwoju dobrych stosunków polsko-niemieckich?		
	Przeszkadza	Nie przeszkadza	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Bardzo duże lub duże*	66	28	6
Średnie	45	43	12
Niewielkie	41	36	23
Żadne	29	30	41

* Kategorie te zostały połączone ze względu na małą liczebność odpowiedzi „bardzo duże”

Z deklarowanym zainteresowaniem polityką wiąże się stopień poinformowania o kontrowersjach wokół tej sprawy. Ci, którzy interesują się polityką, a więc zapewne wiedzą, iż kontrowersje dotyczą nie tyle samej idei upamiętnienia wysiedleń, ile sposobu i zakresu

² Swoje zainteresowanie polityką badani określają na skali opisanej w następujący sposób: 1. „Bardzo duże – uważnie śledzę prawie wszystko, co się dzieje w polityce” 2. „Duże – dość uważnie śledzę to, co się dzieje w polityce”. 3. „Średnie – śledzę jedynie główne wydarzenia”. 4. „Niewielkie – często umykają mojej uwadze nawet ważne wydarzenia”. 5. „Żadne – praktycznie mnie to nie interesuje”.

pokazania ich kontekstu i uwarunkowań przyczynowych, w przeważającej większości są zdania, iż sprawa ta jest przeszkodą w pozytywnym rozwoju stosunków polsko-niemieckich. Natomiast badani w mniejszym stopniu interesujący się polityką znacznie rzadziej dostrzegają w upamiętnianiu wysiedleń przeszkodę dla rozwoju dobrych relacji między Polakami i Niemcami.

Warto tu podkreślić, że na zróżnicowanie ocen dotyczących wpływu utworzenia w Berlinie Widocznego Znak na relacje polsko-niemieckie w zasadzie nie wpływają czynniki społeczno-demograficzne, w tym także wykształcenie. Trzeba tylko wspomnieć, że ogół ludzi młodych i w wieku średnim (poniżej 45 roku życia) nieco rzadziej niż roczniki starsze upatruje w tej inicjatywie przeszkodę dla rozwoju stosunków polsko-niemieckich, ale z kolei uczniowie i studenci częściej wyrażają opinię przeciwną.

Postrzeganie tej sprawy wiąże się z sympatiami partyjnymi. Zwolennicy PiS częściej niż inni traktują niemiecką politykę historyczną jako przeszkodę w rozwoju dobrych stosunków pomiędzy Polską a Niemcami. Wśród sympatyków SLD i PSL taki pogląd również przeważa, ale w mniejszym stopniu. Natomiast wśród wyborców PO zdania na ten temat są dokładnie podzielone.

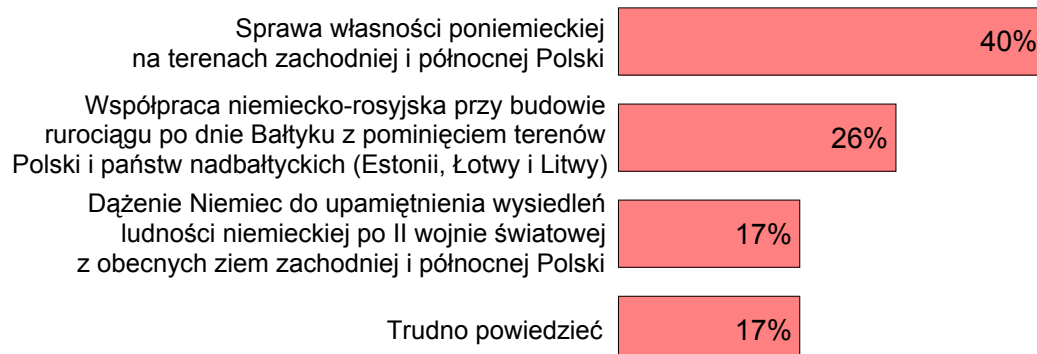
Tabela 3

Potencjalne elektoraty	Czy decyzja rządu niemieckiego o budowie Widocznego Znak przeszkadza w rozwoju dobrych stosunków polsko-niemieckich?		
	Przeszkadza	Nie przeszkadza	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	58	31	11
SLD*	49	36	15
PSL*	48	29	23
PO	44	44	12
Niezdecydowani	35	32	33
Niezamierzający głosować	40	35	25

* Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować ostrożnie ze względu na niewielkie ich liczebności w badanej próbie

Budowa muzeum Widoczny Znak nie jest jedynym źródłem kontrowersji polsko-niemieckich. Ciągłe aktualna jest sprawa współpracy rosyjsko-niemieckiej przy budowie gazociągu po dnie Bałtyku czy też kwestia własności poniemieckiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Zapytaliśmy więc badanych, która z tych trzech spraw najbardziej obciąża obecnie, ich zdaniem, stosunki polsko-niemieckie.

RYS. 4. KTÓRA Z WYMENIONYCH SPRAW JEST OBECNIE NAJWIĘKSZYM OBCIĄŻENIEM W STOSUNKACH POLSKO-NIEMIECKICH?

Z trzech wymienionych spraw za największe obecnie obciążenie w stosunkach polsko-niemieckich badani uznają sprawę własności poniemieckiej na terenach zachodniej i północnej Polski. Dostrzega ją dwie piąte ogółu ankietowanych. Następna w kolejności okazuje się współpraca niemiecko-rosyjska przy budowie rurociągu po dnie Bałtyku, wskazana przez co czwartego respondenta. Najmniej osób zwróciło uwagę na dążenie Niemiec do upamiętnienia wysiedleń po II wojnie światowej.

Panuje daleko posunięta zgodność poglądów badanych w tej kwestii, szczególnie jeśli chodzi o częstość wskazań na sprawę własności. Dość wyraźne różnice pojawiają się jedynie w odpowiedziach dotyczących rurociągu bałtyckiego. Sprawa ta jest wskazywana tym częściej, im wyższy poziom wykształcenia respondentów (od 19% wśród mających wykształcenie podstawowe do 35% wśród najlepiej wykształconych). Charakterystyczne jest także, że sprawa własności wskazywana jest równie często na wszystkich poziomach zainteresowania polityką, podczas gdy dwie pozostałe kwestie wyraźnie rzadziej są dostrzegane przez ludzi nieinteresujących się w ogóle życiem politycznym.

Tabela 4

Stopień zainteresowania polityką	Która z wymienionych spraw jest obecnie największym obciążeniem w stosunkach polsko-niemieckich?			
	Sprawa własności poniemieckiej	Dążenie Niemiec do upamiętnienia wysiedleń	Współpraca niemiecko-rosyjska	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Duży	40	21	31	8
Średni	39	19	33	9
Niewielki	44	16	22	18
Żaden	36	9	14	41

Należy podkreślić, że na znaczenie sprawy własności poniemieckiej w minimalnym stopniu rzutuje miejsce zamieszkania ankietowanych. Wskazują ją niemal równie często mieszkańcy ziem „starych”, niezainteresowani osobiście tą kwestią, jak i mieszkańcy województw, których może ona dotyczyć.

Tabela 5

Mieszkańcy województw	Która z wymienionych spraw jest obecnie największym obciążeniem w stosunkach polsko-niemieckich?			
	Sprawa własności poniemieckiej	Dążenie Niemiec do upamiętnienia wysiedleń	Współpraca niemiecko-rosyjska	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– zachodnich i północnych	42	16	26	16
– pozostałych	38	17	27	14

Postrzeganiem wagi spraw kontrowersyjnych w stosunkach polsko-niemieckich różnią się natomiast w pewnym stopniu zwolennicy głównych partii politycznych.

Dla elektoratów partii opozycyjnych częściej niż dla PO i PSL najważniejsza jest sprawa własności poniemieckiej. Z kolei dla sympatyków PO niemal tak samo ważna jak sprawa własności poniemieckiej jest współpraca niemiecko-rosyjska przy budowie rurociągu bałtyckiego.

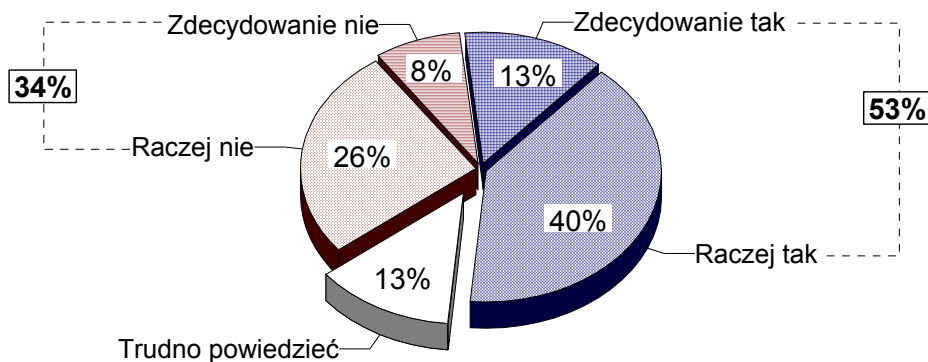
Tabela 6

Potencjalne elektoraty	Która z wymienionych spraw jest obecnie największym obciążeniem w stosunkach polsko-niemieckich?			
	Sprawa własności poniemieckiej	Dążenie Niemiec do upamiętnienia wysiedleń	Współpraca niemiecko-rosyjska	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PiS	48	18	23	11
SLD*	48	5	32	15
PO	37	19	34	10
PSL*	35	30	20	15
Niezdecydowani	40	8	27	25
Niezamierzający głosować	40	15	22	23

* Dane dotyczące tych elektoratów należy traktować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność w badanej próbie

Niedawno ukazało się pierwsze opracowanie wspólnego polsko-niemieckiego podręcznika do historii. Zapytaliśmy badanych, czy możliwe jest uzgodnienie przez Polaków i Niemców opinii na temat najważniejszych wydarzeń z najnowszej historii.

RYS. 5. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY JEST MOŻLIWE UZGODNIENIE WSPÓLNEJ OPINII NA TEMAT NAJWAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ Z NAJNOWSZEJ HISTORII I NP. STWORZENIE PRZEZ POLAKÓW I NIEMCÓW WSPÓLNEJ WERSJI PODRĘCZNIKA DO HISTORII, KTÓRY OBOWIĄZYWAŁBY W SZKOŁACH W OBU KRAJACH?

Ponad połowa ankietowanych uważa, że wspólna interpretacja polsko-niemieckiej historii jest możliwa. Poglądów na tę sprawę nie różnicują w zasadzie ani cechy społeczno-demograficzne, ani poglądy polityczne. Należy podkreślić, że nie ma tu wyraźnych różnic związanych z wiekiem. Wątpliwości w tej sprawie częściej od pozostałych mają jedynie najstarsi badani (powyżej 65 roku życia), wyrażają je jednak brakiem zdania, a nie negacją takiej możliwości (patrz tabele aneksowe).

Ankietowani najczęściej oceniają stosunki polsko-niemieckie jako dobre lub przynajmniej poprawne. Rozwój dobrych relacji między Polakami i Niemcami jest utrudniony przede wszystkim przez kontrowersyjne aktualne sprawy, takie jak występowanie przez byłych mieszkańców Ziemi Zachodnich i Północnych o zwrot mienia czy też współpraca niemiecko-rosyjska przy budowie rurociągu bałtyckiego. Sprawy związane z trudną przeszłością, takie jak upamiętnianie w Niemczech wysiedleń ludności niemieckiej po II wojnie światowej, obciążają te stosunki. Jednak wyraźnie rzadziej są one postrzegane jako pierwszoplanowe niż sprawy aktualne.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	38	47	9	6	1100
Płeć					
Mężczyźni	45	43	10	3	524
Kobiety	33	51	8	7	576
Wiek					
18-24 lata	47	39	6	7	159
25-34	36	54	6	4	205
35-44	39	48	10	3	180
45-54	42	43	11	4	179
55-64	38	44	11	6	181
65 lat i więcej	30	53	10	8	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	32	49	10	9	408
Miasto do 20 tys.	42	47	6	5	151
20-100 tys.	46	43	8	2	215
101-500 tys.	42	45	10	3	171
501 tys. i więcej mieszk.	36	49	11	4	155
Wykształcenie					
Podstawowe	37	44	11	8	291
Zasadnicze zawodowe	37	49	9	6	281
Średnie	40	48	9	3	373
Wyższe	41	48	7	5	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	41	49	7	4	98
Prac. umysł. niż. szczebla	37	46	11	6	90
Pracownicy fiz.- umysł.	41	42	13	4	88
Robotnicy wykwalifikowani	44	46	5	4	131
Robotnicy niewykwalifik.	31	54	5	10	53
Rolnicy	24	46	13	17	33
Pracujący na własny rach.	55	32	10	3	41
Bierni zawodowo					
Renciści	37	41	15	8	106
Emeryci	30	53	11	6	253
Uczniowie i studenci	49	42	6	3	90
Bezrobotni	41	50	5	4	85
Gospodynie domowe i inni	39	59	2	0	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	38	49	10	4	155
spółce właścicieli	40	45	10	5	75
prywatnych i państwa	43	45	7	5	277
sekt. pryw. poza rolnict.	34	41	10	15	43
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	38	55	6	1	66
301-500	34	51	10	5	104
501-900	36	45	12	7	237
901-1200	38	47	12	3	145
Powyżej 1200 zł	49	38	6	7	144
Ocena własnych war. mater.					
Źle	28	53	14	6	199
Średnie	33	53	9	5	527
Dobre	51	36	7	6	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	30	53	10	7	39
Raz w tygodniu	38	48	7	6	554
1-2 razy w miesiącu	40	45	11	4	199
Kilka razy w roku	37	51	7	5	197
W ogóle nie uczestniczy	43	37	15	5	110
Poglądy polityczne					
Lewica	51	40	8	1	126
Centrum	37	53	7	2	323
Prawica	46	43	9	2	355
Trudno powiedzieć	26	48	11	15	296

Tabela 2. Czy obecne stosunki polsko-niemieckie są lepsze, gorsze czy też takie same jak rok temu?

(%)

	Lepsze	Takie same	Gorsze	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	43	5	12	1101
Płeć					
Mężczyźni	43	44	6	7	524
Kobiety	39	42	4	16	577
Wiek					
18-24 lata	38	48	1	12	159
25-34	41	47	3	9	205
35-44	46	39	4	12	180
45-54	47	40	3	10	180
55-64	39	42	8	11	181
65 lat i więcej	33	39	8	20	196
Miejsce zamieszkania					
Wieś	31	46	6	17	410
Miasto do 20 tys.	53	31	4	12	151
20-100 tys.	46	45	4	5	215
101-500 tys.	42	43	5	10	171
501 tys. i więcej mieszk.	47	41	3	10	155
Wykształcenie					
Podstawowe	35	42	5	18	291
Zasadnicze zawodowe	44	40	5	11	282
Średnie	39	46	5	10	373
Wyższe	49	38	4	9	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	57	32	2	8	98
Prac.umysł.niż.szczebła	38	43	6	12	90
Pracownicy fiz.- umysł.	38	44	5	13	89
Robotnicy wykwalifikowani	47	45	3	6	131
Robotnicy niewykwalifik.	35	40	6	18	53
Rolnicy	29	49	0	22	33
Pracujący na własny rach.	43	42	4	11	41
Bierni zawodowo					
Renciści	37	45	4	14	106
Emeryci	37	40	8	15	253
Uczniowie i studenci	46	47	1	6	90
Bezrobotni	37	49	3	11	85
Gospodynie domowe i inni	45	42	0	13	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	46	41	5	8	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	46	38	3	12	75
sekt. pryw. poza rolnict.	42	43	4	11	279
prywatnym gosp. rolnym	25	53	0	22	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	30	55	4	11	66
301-500	47	43	4	6	104
501-900	41	41	5	13	237
901-1200	38	47	6	8	145
Powyżej 1200 zł	48	36	5	11	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	33	46	5	16	199
Średnie	39	44	5	12	528
Dobre	47	39	4	10	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	28	49	5	18	39
Raz w tygodniu	38	45	3	13	554
1-2 razy w miesiącu	43	40	8	9	199
Kilka razy w roku	45	39	4	12	198
W ogóle nie uczestniczy	48	36	5	11	110
Poglądy polityczne					
Lewica	43	41	8	9	126
Centrum	47	44	4	5	323
Prawica	46	41	4	8	355
Trudno powiedzieć	27	43	4	26	297

Tabela 3. Czy decyzja rządu niemieckiego, aby utworzyć w Berlinie tak zwany Widoczny Znak, rodzaj wystawy upamiętniającej wysiedlenie po II wojnie światowej Niemców z terenów zachodniej i północnej Polski:
1 - przeszkadza w rozwoju dobrych stosunków pomiędzy Polską a Niemcami; 2 - nie przeszkadza, bo każdy naród ma prawo przypominania o wydarzeniach ze swojej historii

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	37	20	1100
Płeć				
Mężczyźni	50	34	16	524
Kobiety	38	40	23	576
Wiek				
18-24 lata	39	47	13	159
25-34	39	45	17	205
35-44	40	36	24	180
45-54	47	35	18	180
55-64	49	37	15	181
65 lat i więcej	48	23	30	195
Miejsce zamieszkania				
Wieś	39	33	28	410
Miasto do 20 tys.	51	30	20	151
20-100 tys.	46	43	11	215
101-500 tys.	40	45	15	170
501 tys. i więcej mieszk.	49	36	15	155
Wykształcenie				
Podstawowe	36	32	32	290
Zasadnicze zawodowe	44	38	18	282
Średnie	47	39	14	373
Wyższe	48	39	13	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	47	42	12	98
Prac. umysł. niż. szczebla	46	44	10	90
Pracownicy fiz.- umysł.	52	35	14	89
Robotnicy wykwalifikowani	44	39	16	131
Robotnicy niewykwalifik.	25	48	27	53
Rolnicy	40	26	34	33
Pracujący na własny rach.	43	35	23	41
Bierni zawodowo				
Renciści	33	41	26	106
Emeryci	49	28	23	252
Uczniowie i studenci	51	43	6	90
Bezrobotni	30	33	37	85
Gospodynie domowe i inni	43	43	14	33
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	55	35	10	155
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	37	42	21	75
sekt. pryw. poza rolnict.	40	44	16	279
prywatnym gosp. rolnym	36	27	37	43
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	24	46	30	66
301-500	46	33	20	104
501-900	46	31	23	236
901-1200	47	40	13	145
Powyżej 1200 zł	43	47	10	144
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	29	25	198
Średnie	43	36	20	528
Dobre	42	42	16	374
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	54	30	16	39
Raz w tygodniu	44	37	19	553
1-2 razy w miesiącu	43	36	22	199
Kilka razy w roku	43	37	20	198
W ogóle nie uczestniczy	41	40	19	110
Poglądy polityczne				
Lewica	53	38	10	126
Centrum	44	42	14	323
Prawica	53	36	11	355
Trudno powiedzieć	28	31	41	296

Tabela 4. Która z wymienionych spraw jest obecnie największym obciążeniem w stosunkach polsko-niemieckich? 1 - Sprawa własności poniemieckiej na terenach zachodniej i północnej Polski; 2 - Dążenie Niemiec do upamiętnienia wysiedleń ludności niemieckiej po II wojnie światowej z obecnych ziem zachodniej i północnej Polski; 3 - Współpraca niemiecko-rosyjska przy budowie rurociągu po dnie Bałtyku z pominięciem terenów Polski i państw nadbałtyckich (Estonii, Łotwy i Litwy)

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	17	26	17	1100
Płeć					
Mężczyźni	41	18	27	14	524
Kobiety	38	16	26	20	576
Wiek					
18-24 lata	39	20	29	11	159
25-34	33	21	30	16	205
35-44	46	13	22	19	180
45-54	41	16	27	16	180
55-64	39	16	26	18	181
65 lat i więcej	40	14	23	22	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	38	18	22	23	410
Miasto do 20 tys.	42	12	30	17	151
20-100 tys.	42	21	25	11	215
101-500 tys.	38	16	32	14	170
501 tys. i więcej mieszk.	43	13	30	12	155
Wykształcenie					
Podstawowe	42	12	19	26	290
Zasadnicze zawodowe	40	16	24	21	282
Średnie	38	21	30	11	373
Wyższe	39	16	35	8	156
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	36	16	41	7	98
Prac. umysł. niż. szczebla	41	23	29	7	90
Pracownicy fiz.- umysł.	39	20	27	15	89
Robotnicy wykwalifikowani	43	15	22	19	131
Robotnicy niewykwalifik.	33	23	22	22	53
Rolnicy	25	9	22	44	33
Pracujący na własny rach.	36	27	33	3	41
Bierni zawodowo					
Renciści	44	13	22	21	106
Emeryci	40	14	25	20	252
Uczniowie i studenci	41	16	34	9	90
Bezrobotni	43	12	14	31	85
Gospodynie domowe i inni	38	22	30	9	33
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	39	23	31	7	155
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	27	22	32	19	75
sekt. pryw. poza rolnict.	41	17	27	14	279
prywatnym gosp. rolnym	27	10	19	44	43
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	31	19	26	25	66
301-500	39	17	26	18	104
501-900	44	17	23	16	236
901-1200	43	20	23	14	145
Powyżej 1200 zł	37	17	35	11	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	37	15	24	24	198
Średnie	42	15	24	18	528
Dobre	38	19	31	12	374
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	47	9	31	13	39
Raz w tygodniu	39	18	25	18	553
1-2 razy w miesiącu	42	16	25	16	199
Kilka razy w roku	37	16	29	17	198
W ogóle nie uczestniczy	41	15	27	17	110
Poglądy polityczne					
Lewica	44	17	28	11	126
Centrum	44	17	30	10	323
Prawica	38	20	30	10	355
Trudno powiedzieć	36	11	17	36	296

Tabela 5. Jak Pan(i) sądzi, czy jest możliwe uzgodnienie przez Polaków i Niemców wspólnej opinii na temat najważniejszych wydarzeń z najnowszej historii i np. stworzenie wspólnej wersji podręcznika do historii, który obowiązywałby w szkołach w obu krajach?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	53	34	13	1101
Płeć				
Mężczyźni	58	31	12	524
Kobiety	49	36	15	577
Wiek				
18-24 lata	50	39	11	159
25-34	56	32	12	205
35-44	51	40	9	180
45-54	60	30	10	180
55-64	58	26	16	181
65 lat i więcej	42	37	21	196
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	37	18	410
Miasto do 20 tys.	55	31	15	151
20-100 tys.	57	32	11	215
101-500 tys.	62	29	8	171
501 tys.i więcej mieszk.	58	34	8	155
Wykształcenie				
Podstawowe	46	30	23	291
Zasadnicze zawodowe	52	34	13	282
Średnie	56	36	8	373
Wyższe	58	34	8	156
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	52	38	10	98
Prac.umysł.niż.szczebła	54	40	7	90
Pracownicy fiz.- umysł.	57	38	5	89
Robotnicy wykwalifikowani	52	35	14	131
Robotnicy niewykwalifik.	51	19	29	53
Rolnicy	38	35	27	33
Pracujący na własny rach.	73	23	4	41
Bierni zawodowo				
Renciści	57	26	17	106
Emeryci	46	36	18	253
Uczniowie i studenci	54	41	5	90
Bezrobotni	57	26	17	85
Gospodynie domowe i inni	68	27	5	33
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	54	40	7	155
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	51	32	16	75
sekt. pryw. poza rolnict.	55	33	12	279
prywatnym gosp. rolnym	48	24	28	43
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	59	28	13	66
301-500	51	36	13	104
501-900	54	31	15	237
901-1200	52	38	10	145
Powyżej 1200 zł	56	34	10	144
Ocena własnych war. mater.				
Złe	51	32	16	199
Średnie	52	32	16	528
Dobre	55	37	8	374
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	46	33	22	39
Raz w tygodniu	52	34	14	554
1-2 razy w miesiącu	52	34	14	199
Kilka razy w roku	58	29	12	198
W ogóle nie uczestniczy	51	39	9	110
Poglądy polityczne				
Lewica	61	36	3	126
Centrum	54	37	9	323
Prawica	60	33	7	355
Trudno powiedzieć	40	30	31	297